

ЗА НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

Богдан Богданов

Както и всичко друго, така и българското образование е в криза. Това важи особено за хуманитарното образование поради неговата непосредствена зависимост от идеологическите механизми на отиващата си епоха. Хуманитарното образование ги подготвяше, поддържаше и страдаше от тях. Най-пагубната страна на тези механизми беше униформеността. Така при наличието на няколко висши учебни заведения с хуманитарен профил ние разполагаме всъщност с един университет, с една и съща система за произвеждане на специалисти. Поради еднотонната грижа за ред и единоначалие нашето висше образование остана без вътрешна динамика и по-сложна структура, способна да решава повече проблеми едновременно. Сегашният български университет може само едно – да произвежда за нуждите на страната чиновници в духовната област. Специализирани в някаква сфера, по-скоро приучени да не я напускат, отколкото действителни специалисти, те са подготвени за държавна служба. Още по време на обучението си са приучени на дисциплината да си знаят мястото. Не искам да кажа, че това е само нещо отрицателно. Социалистическото образование у нас има определени завоевания в такива насоки като организацията на обучението и многопредметната система, даваща широк поглед към света. Но те биха били по-сигурни, ако тази система не беше така нетърпима към други форми на образование.

Проблемът сега е не да престане да съществува досегашната многопредметна училищна система на висше образование в хуманитарната област, а да се допусне редом с нея и друга система, и то не само една. Чиновници ще бъдат винаги нужни и сигурно настоящият маниер на обучаване, чиято крепост е Софийският университет, има какво да прави още. Но неща редом с този маниер в името на динамиката и общото благо най-напред да стане мислимо, а после и осъществимо едно или друго образование, различно от познатото, подготвящо не чиновници, а интелектуалци с широкопрофилна насока. Ако сегашният университет е държавен и предлага с неизбежната зависимост от държавата безплатно образование на своите питомци, нека да има друг университет, частен, акционерен, който черпи своите средства от други източници, но най-вече от самите студенти. Нека тези студенти да имат грижата да намерят банка или друг спонсор, който, като им предложи средства, ще ги задължи и направи зависими в най-добрия смисъл на думата. При това положение, когато грижата ще се пренесе върху обучавания и някакво конкретно общество, най-напред ще си отдъхнат родителите. В този смисъл частният университет на дело ще се окаже във всяко отношение по-хуманен от държавния. Той пощадява родителите и прави по-активни студентите. Активни във всяко отношение – и като учещи, и като изискващи от тези, които ги учат. Как би търпял подобен студент, заплащаш високо своето образование и задължен с пари на определени институции, да го учат необразовани преподаватели и да се учи в тавански помещения и често без книги, както е в момента в Софийския университет. Но както и да е, нека Софийският университет съчетава своята бюджетна зависимост от държавата с надеждата, че е автономен, и с усилията да допълва недостигащия бюджет с допълнителна активност за набиране на средства. Нека същевременно да се опита и друг модел и да се провери пригодността на двата.

Бъдещият частен университет не може да бъде в никакво отношение беден. Съществуването му като идея и добро намерение би било безмислено. За да се открие, са му нужни не просто аудитории с модерни средства за преподаване, а и библиотеки, удобни читални, компютърна система, свързана информационно със света, ксерокси и всичко друго, за което мечтае в момента огромният и затлачен с администрация

Софийски университет. Базата и наличните средства ще определят колко студенти може да подготви бъдещият университет, а не обратно абстрактното желание или предвзетата идея за държавно благополучие да събират насилствено хиляди студенти в тясно и абсолютно непригодено пространство в името на някакви цифри.

Но не става дума само за средства и придържане към съвременна норма за условията на обучение. Резултатът на обучението не може да бъде стопроцентово предопределен с твърди учебни програми и по държавна номенклатура за специалности. Парадоксалното в настоящия ред е това, че той държи повече да се възпроизведе като ред дори с риска да бъде само номинален ред. Колко е подготвен някой, за да бъде учител по български език и литература, има по-малко значение, отколкото дали това е удостоверено. Сега Софийският университет и другите провинциални университети с подобна насоченост със самата си факултетна и катедрена структура натикват хуманитариста в определено кътче, за да бъде угоен там в пълно недвижение. От българския филолог се иска да познава в помрачаващи подробности разни факти, свързани с българската литература, но не и българската история. Тя се изучава в друг факултет. Да не говорим, че от него не се очаква да се интересува от историята на българското изкуство. Факултетите на бъдещия университет трябва да избегнат склерозата на предварително набелязаните учебни специалности, трябва да бъдат широко профилни. Не само нищо не пречи, но от тази гледна точка е полезно в един хуманитарен факултет студентът да избира и съчетава в своето обучение раздалечени хуманитарни и дори природонаучни предмети. За бъдещия философ не е несвойствено да слуша курсове по история на изкуството и литературата и по ядрена физика. Нека учещият английска филология като основна специалност да добавя към нея европейска история и социология. Нека най-последната седмичната заетост в лекции и семинари да не пречи на самостоятелните занимания в библиотеките, на писането на реферати и на обществената дейност на студента. Достатъчно е, ако на малкото изпити, на които се явява, той чувства високия мерник на едно изискване, в което единственият критерий е идеалното положение. Частният университет по-лесно от Софийския ще осъществи добрата идея за многостепенно образование, завършващо за едни по-рано, а за други по-късно с получаване на научни степени и след участие в обучението на студентите.

С тази скица на бъдещата структура на подобен университет се настоява за най-главното. Тя трябва да бъде гъвкава, да предвижда варианти, да уважава индивидуалността на обучавания, да очаква, че ще бъде надхвърлена и променена. Иначе ни очаква склерозата на настоящето образование у нас или, ако се изразим по-благовидно, сигурността на твърдата форма, в която единствената ценност е самата форма.